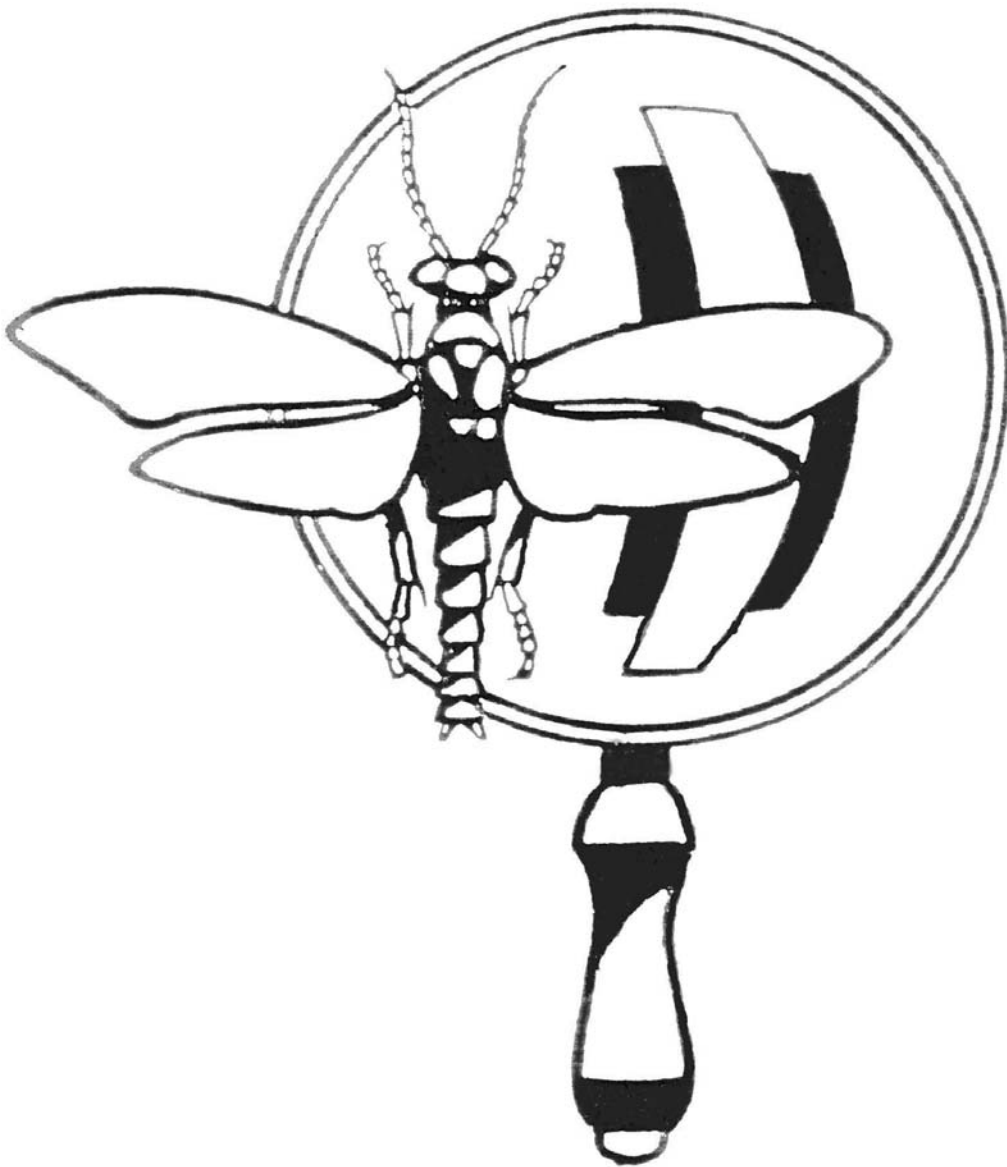

Veelpoot

Landelijke insectenwerkgroep van de KNNV

Bestuur Landelijke Insecten Werkgroep, KNNV

Voorzitter/secretaris

Arjan van der Veen
Karveel 51-61
8242 XE Lelystad
0320-246631
avdveen@cuci.nl

Penningmeester

Hans Ouwendijk
Schakelweg 110
3192 JN Hoogvliet
010-4384267
j.ouwendijk1@kpnplanet.nl

Redactie Veelpoot

Louis Boumans
Nieuwstraat 60
3762 TR Soest
035-6024036
louis.boumans@online.nl

Kamporganisator

Koos van Brakel
Stromenlaan 80
3448 CH Woerden
0348-417032
koosvanbrakel@freeler.nl

Assessor

Henk Pijpers
Nassastraat 10
9422 GS Smilde
0592-414411
hcpijpers@hetnet.nl

Weekendkok

VACANT!

Beste lezers

Louis Boumans

A fish was made to swim in the ocean
A boat was made to sail on the sea
As sure as there is a God above
Darling, I know you were made for me

You were made for me
A grape was made for a vine
An apple was made to grow on a tree
As sure as there is a God above
Darling, I know you were made for me

(Uit: *You were made for me* – Sam Cooke)

Is het, zoals Sam Cooke zegt, de bestemming van de appel om aan de boom te groeien? Dat impliceert dat de appel al bestaat, tenminste als ontwerp, nog voor hij gegroeid is. Als niet de boom de appel heeft gemaakt, wie dan wel? Zou ‘God above’ de appel onafhankelijk van de appelboom hebben ontworpen? Het ligt voor de hand dat de boom dan gemaakt is om de appel te dragen; zo rechtvaardigen boom en appel elkaars bestaan.

Aldus zet een naïeve songtekst uit de jaren ’50 mij aan het denken in het Darwinjaar 2009. Mijn gedachten gaan daarbij ook uit naar de LIW. Want jullie zullen ook vast meemaken dat ‘gewone’ medeburgers je vragen: die beestjes van jou, wat hebben die nou eigenlijk voor nut?

Dat vind ik altijd maar een lastige vraag. Nut? Voor wat, voor wie? Wordt een mug nuttig als een vogel haar opeet? Is de vogel nuttig omdat hij muggen eet? De zon en de maan hebben een duidelijk doel, dat is makkelijk. De zon is om de aarde overdag te verlichten. De maan verlicht ’s nachts (wanneer de zon zich verootmoedigt onder de troon van Allah). De klassieke Katholieke catechismus gaf een helder antwoord op de vraag: waartoe zijn wij op Aarde? Welnu, om God te dienen en daardoor in de Hemel te komen. Een echte win-win situatie: God gediend en wij in de hemel. Na 1948 werd het antwoord “Wij zijn op aarde om God te dienen en daardoor hier en hiernamaals gelukkig te zijn.” Maar ik weet niet of onder ‘wij’ alleen mensen

begrepen worden, of ook andere dieren of zelfs alle levensvormen. Best mogelijk dat pissebedden en langpootmuggen op hun manier ook God dienen en gelukkig worden. Sam Cooke kan inmiddels weten of pissebedden vervolgens in de hemel komen, want hij is al in 1964 jong en onder treurige omstandigheden overleden (zie Wikipedia).

Deadlines kopij

Julinummer 15 juni

Decembern timer 1 december

Jeanne Kuiper en Louis Boumans in het Balloerveld, augustus 2008. Foto Koos van Brakel.

Van de secretaris

Arjan van der Veen

Inmiddels heeft het flink gevoren en zullen een aantal van ons de ijzers ondergebonden hebben. Zou deze winter invloed hebben op de insectenstand?

Het najaarsweekend in Westdorp ligt al een half jaar achter ons en we kunnen terugkijken op een geslaagd weekend met mooi insectenweer. We kunnen al weer vooruitkijken naar ons volgende weekend. Dit voorjaar gaan we weer naar Bakkeveen, waar we een aantal jaar geleden ons najaarsweekend hadden. Kunnen we eens kijken of er wat andere soorten aan de lijst toegevoegd kunnen worden.

We hebben op dit moment 85 leden, dat zijn er 5 meer dan vorig jaar, een jaar waarin we veel leden moesten royeren wegens niet betalen. Helaas moeten we constateren dat ook nu nog steeds 18 leden hun contributie over 2008 niet voldaan hebben bij de penningmeester. Om niet te veel leden te moeten royeren zullen deze nogmaals aangeschreven worden met verzoek om de contributie over 2008 en inmiddels ook 2009 te voldoen.

Ik wil bij deze onze nieuwe leden Sander van den Bor, Geert van Poelgeest en Jan Vrouwe hartelijk welkom heten.

Arjan

Ledenmutaties:

Nieuwe leden:

S. van den Bor

G. van Poelgeest

J. Vrouwe

Beëindiging lidmaatschap:

N. van Keulen

Berichten van de Penningmeester

Hans Ouwendijk

Financieel overzicht 2008

Ontvangsten		Uitgaven	
Beginsaldo giro	1.360,88	Veelpoot 2007-2	150,31
Beginsaldo giroplusrekening	1.815,96	Veelpoot 2008-1	123,70
Contributie lid 2008	308,00	Voorjaarskamp 2008	1.024,48
Contributie hglid 2008	3,50	Najaarskamp 2008	677,06
Contributie lid 2009	77,00	Aanschaf opbergkragen	19,00
Contributie hglid 2009	3,50	Bestuurskosten	50,00
Voorjaarskamp 2008	1.056,00	Kosten Postbank	12,50
Najaarskamp 2008	759,00	Eindsaldo giro	1.546,38
Giften	35,55	Eindsaldo giroplusrek.	1.825,04
Rente	9,08		
giroplusrekening			
Totaaltelling	5.428,47	Totaaltelling	5.428,47

Toelichting:

- Ultimo 2008 moeten 18 leden hun contributie 2008 nog betalen.
- Bestuurskosten bestaan uitsluitend uit het geschenk voor Henk Pijpers bij zijn afscheid als kampkok na vele jaren trouwe dienst.
- Uitgaven najaarskamp 2008 zijn exclusief de reeds in 2007 gedane aanbetaling op de accommodatie. Ook is wegens het ontbreken van een weekendkok de avondmaaltijd op zaterdag gehaald bij een Chinees afhaalrestaurant.

Begroting L.I.W. 2009

Ontvangsten		Uitgaven	
Beginsaldo giro	1.546,38	Veelpoot 2008-2	150,00
Beginsaldo giroplusrekening	1.825,04	Veelpoot 2009-1	150,00
Contributie 2008	126,00	Voorjaarskamp 2009	900,00
Contributie 2009	490,00	Najaarskamp 2009	700,00
Voorjaarskamp 2009	825,00	Bestuurskosten	P.M.
Najaarskamp 2009	660,00	Kosten Postbank	12,40
Giften, renten, e.d.	27,58	Eindsaldo giro	1.087,60
		Eindsaldo giroplusrek	2.500,00
Totaaltelling	5.500,00	Totaaltelling	5.500,00

Toelichting:

- Bij de begroting 2009 ben ik ervan uitgegaan, dat ieder lid zijn verplichting tot contributiebetaling (ook de 18 achterstalligen) in 2009 zal nakomen.
- Deelnemers voorjaarskamp 2009 te Bakkeveen geschat op 25 personen en de kosten zijn geschat, omdat ik nog geen verdere gegevens over het kamp heb.
- Deelnemers najaarskamp 2009 geschat op 20 personen en de kosten zijn geschat, omdat ik nog geen verdere gegevens over het kamp heb.

Contributie

Ook voor het jaar 2009 dient weer de jaarlijkse contributie van € 7,00 betaald te worden. Een aantal leden heeft dat inmiddels gedaan.

Namens het bestuur verzoek ik dan ook de leden die nog niet hebben betaald, de contributie LIW 2009 ad € 7,00 alsnog vóór 1 maart 2009 over te maken op het postgirorekeningnummer 8775970 t.n.v. J.M. Ouwendijk, Schakelweg 110 te 3192 JN Hoogvliet RT onder vermelding van “contributie LIW 2009”.

Ik hoop dat u aan dit verzoek wilt voldoen. Dit bespaart mij tijd en kosten om achter die leden aan te zitten om hun contributie alsnog te voldoen. Bij voorbaat mijn dank voor uw welwillende medewerking.

Accommodaties voor 2009 en 2010

Koos van Brakel

Alle geplande weekenden beginne op vrijdagavond en eindigen op zondagmiddag.

15 t/m 17 mei 2009: Kampeerboerderij/Schaapskooi te Bakkeveen

Zoals eerder aangekondigd in de Veelpoot gaan we in mei weer naar Bakkeveen, nu niet naar De Harmsdobbe, maar naar de kampeerboerderij van It Fryske Gea. Het heeft geen echte naam, maar het wordt Kampeerboerderij/Schaapskooi genoemd. Deze accommodatie ligt aan de noordoostkant van het Mandeveld (Mandefjild Bakkefean), dus diagonaal t.o.v. De Harmsdobbe. De accommodatie heeft maar één nadeel, er is maar één slaapzaal voor 26 personen. Toch hebben we besloten het door te laten gaan, omdat we niet verwachten op deze korte termijn een betaalbaar alternatief te vinden. Ik had namelijk al vorig jaar De Harmsdobbe besproken, maar sinds vorige week bleek dat er ook een andere groep op ons weekeinde geboekt had, een duidelijk geval van miscommunicatie. Gelukkig konden we, omdat we een natuurvereniging zijn, terecht bij It Fryske Gea. De beheerder liet echter weten dat er misschien in een andere ruimte nog een paar bedden geplaatst konden worden.

Het was augustus 2006 zijn we in De Harmsdobbe geweest. Toen eindigde de zondag voortijdig met flinke stortregens. We gaan er maar van uit dat ons dat niet een tweede keer zal overkomen. Ook vanuit deze accommodatie kunnen we zo het Mandeveld ingaan, iets voor de vroege gasten op de vrijdag en voor de groep op zondag. Verdere mogelijkheden voor zaterdag zijn o.a. het Drents-Friese Wold en de Delleboerster Heide met de aangrenzende Diakonievane.

Bakkeveen ligt in de driehoekspunt van Groningen, Friesland en Drenthe.

Ik verwijs voor info over ons vorig kamp in Bakkeveen naar De Veelpoot 17(1) 2006 en 17(2) en kijk ook eens op de website www.fryskegea.nl.

Overzichtskaart Mandefjild Bakkefean

Het gebied is vrij toegankelijk op de zandvlakte en op de verschillende fiets- en wandelpaden die de bezoekers er langs en door leiden. Bij de drie ingangen, voor de Bakkefeansterdunen bij Dúndelle, voor de Heide fan Allardseach ter hoogte van restaurant De Drie Provinciën en bij de schaapskooi aan de Jarig van der Wielenwei staan informatiepanelen. De Hollewei is opengesteld voor wandelaars, met informatie over de archeologische waarden van het gebied.

Kampeerboerderij van It Fryske Gea
 Jarig van der Wielenwei 2
 9243 SH Bakkeveen

28 t/m 30 augustus 2009: Kampeerboerderij De Heikant te Berkel-Enschot

Om het nu de zuidelijke leden van de LIW wat gemakkelijker te maken gaan we na enkele malen in Drenthe en Friesland geweest te zijn de volgende twee kampen naar Noord-Brabant. In augustus 2009 gaan we naar Berkel-Enschot en in mei 2010 naar Netersel.

Berkel-Enschot ligt even ten noordoosten van Tilburg. De kampeerboerderij ligt vlakbij de Loonse en Drunense Duinen en het gevarieerde gebied De Brand. Ook een bezoek aan Kampina behoort tot de mogelijkheden. Het is al weer enige tijd geleden dat we in Berkel-Enschot waren, om precies te zijn het was in 1990. Website kampeerboerderij: www.de-heikant.nl .

7 t/m 9 mei 2010: Kampeerboerderij De Tureluur te Netersel

De Tureluur is voor ons een nieuwe locatie. Het ligt ten zuidoosten van Tilburg, vlakbij de Belgische grens en niet ver van Westelbeers, waar we in 1999 zijn geweest. In de omgeving zijn o.a. de volgende gebieden interessant voor ons: de Neterselsche Heide, het Landgoed De Utrecht, het Dal van de Grote Beerze, de Beemden en Beersbroek, de Catierheide en de Landschotse Heide.

Verdere informatie volgt in een volgende *Veelpoot* en op www.knnv.nl/liw.
Over de accommodatie aldaar, zie website www.michiels.nl/tureluur.

Voor een overzicht van waarnemingen in de gebieden kijk op www.waarneming.nl, klik via 'Overzichten' op 'Gebieden', vul de naam en provincie, OK en klik nogmaals op de naam en alle waarnemingen van dat gebied verschijnen in chronologische volgorde.

Aanmeldingen voor het komende weekeinde bij:

Arjan van der Veen: tel. 0320-246631 of avdveen@cuci.nl

Koos van Brakel: tel. 0348-417032 of koosvanbrakel@hetnet.nl

De resultaten van de LIW aculeaten (excl. mieren)-groep in 2008

Hans Nieuwenhuijsen en Jan Smit

Inleiding

Al sinds jaar en dag trekt het aculeatengroepje tijdens de LIW weekeinden zijn eigen plan. Dit jaar bestaat het groepje uit Bêr Jeucken, Peter Megens, Hans Nieuwenhuijsen en Jan Smit. Tijdens het zomerweekeinde versterkt Theo Peeters het groepje.

We hebben dit keer gekozen voor de verhaalvorm in plaats van een soortenlijst per gebied. Aangezien Jan de meeste vangsten in zijn collectie en in zijn archief heeft kan de lezer, die lijsten wil, zich tot hem wenden.

De habitattypen en hun nummering, die we bij de terreinbeschrijving gebruiken, ontlene we aan Weeda E.J., W.A. Ozinga & G.A.J.M. Jagers op Akkerhuis. 2006. Diversiteit hoog houden. Wageningen. Alterra-rapport 1418.

Voorjaarsweekeinde 'Holtingerzand' Uffelte, 16-18 mei 2008

Vier jaar geleden logeerden we ook in dit gebied, alleen toen in de nazomer, augustus 2004. Het verblijf toen leverde een indrukwekkende lijst angeldragers op, met als hoogtepunt de zeer zeldzame Lefeber's zandspinnendoder *Arachnospila virgilabnormis*. De lijst staat in Veelpoot 16 (1), 2005.

Dit keer zit het weer, voor aculeaten althans, niet mee. Zaterdagmorgen hebben we gedetermineerd. Toen het weer niet opknapte zijn we gaan boekwinkelen in Steenwijk.

Zondag is het beter weer. We besluiten af te reizen naar Geeuwenbrug. Daar bezoeken we, met toestemming van Natuurmonumenten, het Leggelderveld. Hans heeft in 2006 in het kader van O(overlevingsplan) B(os en) N(atuur) voor EIS in opdracht van Natuurmonumenten in enkele delen bijen geïnventariseerd. Deze excursie zorgt voor een aanvulling van die gegevens.

Geeuwenbrug. Het Leggelderveld. (Natuurmonumenten)

Het terrein wordt door een pad, dat halverwege Geeuwenbrug en Boterveen begint en bij het Blauwe meer eindigt, in tweeën verdeeld. Zuidoostelijk van het pad – de Voorste Zandduinen- bestaat het terrein uit droge hei (21) met een stukje hoogveen (16) met petgaten en wilgen. In de droge hei zijn twee grote stukken geplagd. Langs deze zijde van het pad komt ook natte hei (17) voor. Het noordwestelijke, ontgonnen deel, bestaat voornamelijk uit nat schraalland (18). Het wordt begraasd door koeien. In het noordwesten ligt een met bomen begroeide zandheuvel met ernaast een plas met wilgen. Op de heuvel bloeide veel muizenoor. Meer naar het noorden wordt het schraalland begrensd door een brede baan droge hei (21). Hier grazen paarden. Het

pad zelf vormt een vochtig lint begrensd door veel vuilboom en daartussen tormentil.

Het weer tijdens de excursie was niet geweldig: na een paar regendagen de eerste dag met wat zon maar nog een lage temperatuur.

De droge hei van de Voorste Zandduinen (223-543)

We doorkruisen de hei met bewolkt weer en vangen slecht één bij, namelijk het vosje *Andrena fulva*. De wilgen zijn uitgebloeid.

Twee jaar geleden ving Hans in dit gebied meer soorten bijen: *Andrena vaga*, *A. apicata*, *A. praecox*, *A. haemorrhoea*, *Colletes cunicularius*, *Halictus tumulorum*, *H. rubicundus* en *Lasioglossum albipes*. Alle vrouwtjes.

Het pad.(222-543)

De bloeiende vuilbomen leveren veel soorten op. Bijen; *Bombus pratorum* w, *B. pratorum* w, *B. terrestris* w . *B. jonellus* w (Veenhommel, KW), *Andrena carantonica* v, *A. fulva* v, *A. haemorrhoea* v en m, *A. angustior* m, *A. nitida* m, *A. wilkella* m, *A. nigroaenea* vr. *Lasioglossum zonulum* m. Graafwespen: *Ectemnius continuus* m, *Nysson spinosus* m, broedparasiet van de solitaire ploovleugelwesp *Argogorytus mystaceus*. Sociale ploovleugelwesp: *Dolichovespula sylvestris* w. (Hans bezocht dit pad nog niet in mei. Pas toen bleek dat er veel tormentil bloeide ging hij er op zoek naar de tormentilbij (*Andrena tarsata*), die hij niet vond.)

De beboste zandheuvel (222.2- 543.9)

De bijen *Andrena wilkella* vr, *Colletes cunicularius* vr, *Lasioglossum leucozonium* vr, *L. villosulum*. De graafwesp *Oxybelus bipuntatus* vr. en de spinnendoder *Priocnemis parvula*.

H.N. in mei 2006, de bijen: *Bombus terrestris* vr, *Colletes cunicularis* vr, *Andrena vaga* vr en *Sphecodes monilicornis* vr.

Heidestrook, langs schraalland (223.5-544.0)

Bijen: *Andrena haemorrhoea* vr, *A. fucata* m, *A. wilkella* m , *Lasioglossum villosulum* vr, *Bombus pascorum*.

Nazomerweekeinde ‘Tweehék’ Westdorp bij Borger, 29-30 augustus 2008

Het is mooi zomerweer en Theo Peeters versterkt onze groep.

Droge, open terreinen met hier en daar wat bos en met stukken kaal zand zijn bij aculeaten zeer in trek. We bezoeken dan ook voornamelijk heideterreinen met hier en daar groepen bomen en bosranden, doorsneden door zandpaden. Soms is er een waterpoel waar eens het veen werd afgegraven.

Een aantal soorten bijen en wespen treffen we in (bijna) alle terreinen aan en die laten we hier de revue passeren. Echte heidebijen zijn de heidezandbij *Andrena fuscipe* en de heizijdebij *Colletes succinctus*. Beide bijen hebben hun broedparasiet

respectievelijk *Nomada rufipes* en *Epeolus cruciger*. Van de hommels tref je overal de bruinbehaarde akkerhommel *Bombus pascuorum* en de ‘witkontjes’ de kleine aardhommel (veldhommel) *B. lucorum* en de grote aardhommel *B. terrestris*. Ze verschillen in grootte nauwelijks en in andere zichtbare kenmerken niet. Pas onder het stereomicroscop zijn ze te onderscheiden. Bijna overal in de terreinen is open zand en zijn veel gele composieten en daarbij hoort de pluimvoetbij *Dasypoda hirtipes*. Zij nestelt in grote kolonies. Van de graafwespen noemen we de vliegendoder *Mellinus arvensis*, die op vliegen jaagt en in groepen nestelt in steile wandjes. Ze bouwen een uitstekend nestkokertje. De mannetjes vliegen langs de bosrand en landen kort op de bladeren, wachtend op de vrouwtjes.

De langsteelwespen *Ammophila sabulosa* en *A. campestris*, die op rupsen jagen, komen we overal tegen. Dat geldt ook voor drie algemene soorten spinnendoders: *Anoplius viaticus*, *A. infuscatus* en *Caliadurgus fasciatellus*. Tot slot noemen we nog de keverdoder *Tiphia femorata*, die graaft naar keverlarven en *Smicromyrme rufipes*, die het voorzien heeft op de larven van in de grond nestelende aculeaten.

Gasteren, Gasterse Duinen. 240-562

Het is een heideterrein met droge heide (21), doorsneden door zandpaden. Er is een zoetwaterpoel (11), waarschijnlijk ontstaan door het afgraven van veen. Delen zijn omringd door bos- bosrand (32)- en hier en daar staan enkele vrijstaande bomen (33). Op de laatste komt de baardspinnendoder *Dipogon subintermedius* voor, die op zesogen (*Segestria*) jaagt. Op de stam is de goudwesp *Chrysis ignita* op zoek naar het nest van een solitaire ploovleugelwesp. De goudwesplarve leeft van een bijna volgroeide wespenlarve.

In het terrein vinden we twee graafwespen: *Crossocerus cetratus*, van bosranden en *C. varus*. Beide jagen op vliegen en muggen. Een derde soort, *Astata boops*, jaagt op boomwantsen.

Dan de bijen. Behalve de in de inleiding genoemde soorten vinden we de algemene bronskleurige groefbij *Halictus tumulorum* en twee soorten bloedbijen *Sphecodes pellucidus* en *S. reticulatus*, beide mannen. Bloedbijen zijn broedparasieten van *Halictus*, *Lasioglossum* en *Andrena* soorten. Deze beide soorten parasiteren bij *A. barbilabris*, een zandbij, die vroeg in het jaar vliegt. Aan het einde van dit verslag gaan we nader in op dit verschijnsel dat de parasiet veel later vliegt dan zijn gastheer.

Rolde, Ballooërveld, 239-557 (voormalig? militair oefenterrein)

Het is droge hei (21) met brede, oude, zandwegen. Hier en daar grenst het aan arm loofbos (37-bosrand 32) en er zijn stukjes naaldbos (36).

We beginnen met de bijen. De groefbijen *Lasioglossum calceatum* en *L. zonulum*. Ze worden in veel habitats aangetroffen. De laatste lijkt een voorkeur te hebben voor open landschap. Ook hier weer bloedbijen: *Sphecodes reticulatus*, *S. pellucidus* en *S. albilabris*. Van de laatste soort treffen we een vrouwtje aan bij een nestingang, dat besprongen wordt door twee mannetjes. Meer hierover aan het einde van het verslag.

Ook hommels hebben broedparasieten. *Bombus campestris* is de broedparasiet van de weidehommel *B. pratorum*. De eerste zien we wel, de laatste niet.

De wespen. Eerst maar eens de ploovleugels. De urntjeswesp *Eumenes coarctatus*, zo genoemd naar het urnvormig lemen nest dat aan heidetakjes hangt, is kenmerkend voor de heide. Opvallend is dat we de soort alleen in dit terrein gevangen hebben. Andere solitaire ploovleugels zijn *Ancistrocerus gazella* en *A. nigricornis*. Beide soorten nestelen in dood hout en vangen de rupsen van microlepidoptera. Van de sociale ploovleugels vinden we de rode wesp *Vespula rufa* en de gewone wesp *V. vulgaris*.

Op een klein paaltje langs de weg, in de buurt van naaldbomen, jaagt de baardspinnendoder *Dipogon subintermedius*. Nog een spinnendoder uit dit terrein is *Priocnemis parvula*. Een graafwesp die aan bosranden gebonden is, is *Rhopalum coarctatum*. Zij nestelt in dood hout en jaagt op stofluizen.

Vooraf in de zandpaden, maar ook in de steile wandjes ernaast nestelen veel graafwespen zoals *Cerceris quinquefasciata* (snuitkevers), *Crossocerus ovalis* (vliegen), *C. palmipes* (vliegen), *Oxybelus uniglumis* (vliegen) en *Diodontes minutus* (bladluizen). De forse langsteelwesp *Podalonia affinis* graaft rupsen op die als voedsel dienen voor haar larven.

Gieten, 'Heidehof' 244- 556

Dit landgoed bestaat uit arm loofbos (37), droge schraalgraslanden (22), droge hei (21) en zandpaden.

Om met de laatste te beginnen. Zandpaden zijn voor bijen en wespen ideale nestplaatsen. We vinden maar liefst vier soorten bloedbijen: *Sphecodes ephippius*, parasiet van *Lasioglossum leucozonium* (vinden we hier ook), *S. monilicornis*, *S. reticulatus* en de bedreigde en zeldzame *S. rubicundus*.

Op de composieten in het grasland vliegen de kleine groefbijtjes *Lasioglossum lucidulum* en *L. semilucens*.

De graafwesp *Cerceris rybyensis* jaagt op solitaire bijen. Bij hun nestplaats heb je de meeste kans om ze te vangen. Hier heeft de bijendoder een groefbij *Halictus tumulorum* gevangen. Een andere graafwesp, *crossocerus nigritus*, nestelt in dood hout en jaagt op vliegen. De ploovleugel *Ancistrocerus nigricornis* nestelt in dood hout en jaagt op de rupsen van micro's. De gewone wesp *Vespula vulgaris* ontbreekt niet.

Ook spinnendoders hebben hun broedparasieten. *Arachnospila trivialis* wordt hier waarschijnlijk geparasiteerd door *Evagetes crassicornis*. Een kleine soort pompilide is *Priocnemis minuta*.

Gasselte, Drouwenerzand, 250-553

Dit terrein is in beheer bij Het Drents Landschap. Het is een gedeeltelijk weer dichtgegroeide zandverstuiving, waarin vroeger naaldbomen (36) zijn aangeplant. Er is droge hei (21) en gemengd bos (37).

De bijen. Algemene soorten groefbijen als *Lasioglossum leucozonium* en de kleine *L. morio* komen er voor. Een bijzonder soort is de zijdebij *Colletes fodiens*, die nog veel aan de kust wordt aangetroffen, maar nauwelijks meer in het binnenland. *Osmia leucomelana* is een andere bijzondere soort, slechts één maal in Drenthe gevangen. Zij nestelt in dood hout. Op klokje is de dikpootbij *Melitta haemorrhidalis* aangetroffen.

Er zijn veel in de grond nestelende graafwespen: *Crossocerus cetratus*, *C. palmipes*, de steekmugdoder *C. quadrimaculatus*, *C. varus* en *C. wesmaeli*. Maar liefst vier knoopwespsoorten zijn aanwezig: *Cerceris rybyensis*, die op solitaire bijen jaagt en drie snuitkeverjagers: *C. arenaria*, *C. quinquefasciatus* en *C. quadricincta*. *Ectemnius continuus* nestelt in dood hout en jaagt op vliegen.

De spinnendoders zijn *Arachnospila wesmaeli*, die waarschijnlijk geparasiteerd wordt door *Evagetes crassicornis*, en de slanke *Priocnemis exaltata*.

De plooi vleugelwespen. De solitaire urntjeswesp *Eumenes pedunculatus*, de sociaal levende Franse veldwesp, *Polistes dominulus*, de hoornaar *Vespa crabro*, de Duitse *Vespula germanica* en de gewone wesp *V. vulgaris* zijn gesignaleerd.

Tot slot nog twee soorten van het Gasselterveld: *Pompilus cinereus* en *Vespula vulgaris*.

Soortenrijkdom

In het Drouwenerzand zijn zo'n 43 soorten angeldragers waargenomen, in de andere terreinen ongeveer 30 soorten. Het Drents landschap beschouwt het Drouwenzand als één van zijn parels en hierbij onderstrepen we dat voor de aculeaten. Maar ook de andere terreinen zijn zeker van belang voor deze interessante groep van Vliesvleugeligen.

Iets over de levenscyclus van bloedbijen *Sphcodes*

Hans Nieuwenhuijsen

Ik ken de bloedbij *Sphcodes albilabris* uit de duinen. Het is de broedparasiet van de grote zijdebij *Colletes cunicularis*, die vliegt van eind maart tot midden mei. In het voorjaar vind je alleen vrouwtjes. Zij zoeken naar de nesten van de zijdebij. Vinden ze een nest dan graven ze het open en gaan op zoek naar de cellen. Daar doden ze het ei of de larve van de gastheer. Vervolgens leggen ze een ei op de voedselvoorraad.

Nu zag ik in het Ballooërzand in augustus een vrouwtje in een ‘nest’ en twee mannen die probeerden met haar te paren. Mannen zie je alleen in deze periode, niet in het voorjaar. De vrouwtjes in het voorjaar zijn op zoek naar hun gastheer. Maar wat doen die geïnsemineerde zomervrouwtjes, in een tijd dat er geen gastheren zijn? Het is onwaarschijnlijk dat het vrouwtje op zoek gaat naar de *Colletes* nesten uit het voorjaar. Graaft ze dan een overwinteringsnest, in de buurt waarvan ze paart? Hoe zit dat nou?

Ik moest denken aan de levenscyclus van de spinnendoder *Anoplius viaticus*. Ook daar zijn er mannen en vrouwen in de zomer en alleen vrouwen in het voorjaar. Bij deze soort vindt de paring en inseminatie plaats in de zomer. De mannetjes sterven en de geïnsemineerde vrouwtjes graven een overwinteringsnest en gaan pas het volgende voorjaar op spinnenjacht en maken nesten.

Ik denk dat de grote bloedbij *Sphcodes albilabris* eenzelfde soort levenscyclus heeft. In de zomer vindt paring en inseminatie plaats. De mannetjes sterven en de vrouwtjes gaan overwinteren. Alleen graaft het vrouwtje waarschijnlijk geen overwinteringsnest, zoals bij de spinnendoder, – dat zou iets bijzonders zijn bij parasitaire bijen – maar overwintert in het gastheernest waarin ze ontpopt is. Van veel bijen is bekend dat de mannetjes op zoek gaan naar net uitgekomen vrouwtjes om te paren. Waarschijnlijk is dat wat ik zag: een vrouwtje dat net uit het gastheernest komt en meteen besprongen wordt. Nadat ze in dit nest overwinterd heeft, gaat dit vrouwtje in het voorjaar op zoek naar nieuwe nesten van haar gastheer. Ze legt daarin een bevrucht of een onbevrucht ei dat in die zomer respectievelijk een vrouwtje of een mannetje oplevert. In de zomer vindt de paring plaats en de cyclus begint op nieuw.

Ongetwijfeld hebben *S. reticulatus* en *S. pellucidus*, die parasiteren bij *Andrena barbilabris* eenzelfde levenscyclus. Als je naar de vliegtijd diagrammen van *Sphcodes* kijkt, lijkt het wel een kenmerk van dit geslacht. Kortom: let eens extra op *Sphcodes* tijdens de volgende zomerweekeinden.

Waarnemingen voorjaarskamp Uffelte

Zweefvliegen - Michel van Adrichem

Onderstaande zweefvliegenwaarnemingen zijn van de Havelterberg (211,3-534,2) van 18 mei 2008. Ik heb op een stukje van ongeveer 75 bij 75 meter een uur gevangen. Alle vliegen vlogen in een halfopen stukje landschap (bosrand) waar vooral brem (of was het gaspeldoorn ik weet het niet meer) bloeide. Naast de bosrand was voornamelijk een open landschap met hei. Omdat ik op de hei geen vliegen zag vliegen heb ik hier niet lang gelopen.

Verder heb ik op dezelfde coördinaten een hooibeestje en een kleine vuurvlieder gezien.

	mn	vr	onb
<i>Syrphus ribesii</i>	1		
<i>Syrphus vitripennis</i>		1	
<i>Chrysotoxum festivum</i>	1	1	
<i>Chrysotoxum cautum</i>	2	1	10
<i>Scaeva selenitica</i>		1	
<i>Helophilus hybridus</i>			
<i>Helophilus pendulus</i>	1		
<i>Myathropa florea</i>	1		
<i>Helophilus trivittatus</i>	1		
<i>Episyrphus balteatus</i>		1	
<i>Eristalis horticolla</i>		1	
<i>Rhingia campestris</i>		1	
<i>Platycheirus albimanus</i>		1	
<i>Brachypalpus laphriformis</i>	1		
<i>Sphaerophoria spec</i>	2		

Snuitkevers - Jeanne Kuijper-Nannenga

	Datum	Locatie	AC	aantal
<i>Bruchidius villosus</i> (F.)	18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Apoderus coryli</i> (L.)	17-5-2008	Uffelte Westerzand	212-536	1
<i>Protapion assimile</i> (Kirby)	17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	3
<i>Perapion violaceum</i> (Kirby)	17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	2
	18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1

Datum	Locatie	AC	aantal
<i>Perapion curtirostre</i> (Germ.)			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Holotrichapion aethiops</i> (Hbst.)			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	2
<i>Oxystoma pomonae</i> (F.)			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Otiorhynchus singularis</i> (L.)			
18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	3
<i>Phyllobius pomaceus</i> Gyll.			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	2
<i>Phyllobius maculicornis</i> Germ.			
18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	2
<i>Phyllobius argentatus</i> (L.)			
18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Phyllobius pyri</i> (L.)			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Polydrusus cervinus</i> (L.)			
17-5-2008	Uffelte Westerzand	212-536	1
18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Strophosoma melanogrammum</i> (Forst.)			
17-5-2008	Uffelte Westerzand	212-536	1
18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Strophosoma capitatum</i> (Geer)			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
17-5-2008	Uffelte Westerzand	212-536	1
<i>Strophosoma sus</i> Steph.			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	2
<i>Sitona regensteinensis</i> (Hbst.)			
18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Sitona lineatus</i> (L.)			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Curculio pyrrhoceras</i> Marsh.			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Rhinoncus castor</i> (F.)			
18-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Trichosirocalus troglodytes</i> (F.)			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Nedyus quadrimaculatus</i> (L.)			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1
<i>Mecinus pyraster</i> (Hbst.)			
17-5-2008	Darp Havelterberg	209-532	1

Verslag van het weekend van het weekend in Westdorp 29 - 31 augustus 2008

Geert Poelgeest en Marian Barendtszen

Om met het belangrijkste te beginnen, het was het mooiste weekend van de hele maand augustus, de hele dag zon met af en toe een wolk, ideaal voor insecten, de mensen hadden er trouwens ook geen problemen mee.

Vanaf 4 uur begonnen de deelnemers aan te komen en als avondeten werden er stapels pizza's gehaald, want wat moet je anders, als Henk niet meer kookt.

In de bosrand werd de malaiseval opgesteld, op het terras en in de wei werden de lakens opgehangen waar nachtvlinders op af moesten komen

Vrijdagavond

Een lezing van Anne Hueber over libellen, zij volgt al een aantal jaren de libellen in Meijndel. Zij deed dat aan de hand van foto's die zij van Google had gehaald, prachtige opnames, speciaal uitgezocht om de verschillen tussen oude en jonge mannen en dito vrouwen duidelijk te maken. Els had intussen nog een paar bomen ingesmeerd met een lekker koffielikeurtje, daar kwamen wat agaatvlinders op af en een huismoeder. Dit gebeurde onder een prachtige sterrenhemel zoals we die in de Randstad niet meer te zien krijgen.

Zaterdagmorgen

Hebben we de Drentse Aa verkend, het gebied van de Oude Molen, bos, water, moeras. In het bos stonden al veel paddenstoelen; mooi gebied is het daar.

Zaterdagmiddag

Gasterse duinen: dit geaccidenteerde terrein afgestruind, sprinkhanen, bijen werden bekeken. Een vennetje werd verkend, dat de kenmerken had van een pingo, een ronde kom omgeven door een hoge aarden wal.

Teruggekomen heeft Geert twee sprinkhanen op naam gebracht, het bleken een wekkertje en een bruine sprinkhaan te zijn. Hierbij de KNNV Veldgids gebruikt en Theo Peters bevestigde de determinatie.

Gedurende de dag aan belangstellende voorbijgangers drie KNNV folders uitgedeeld.

Zaterdagavond

Aan het begin van de avond werd de malaiseval gelegd. De vst was een flink aantal kleinere en grotere insecten. De grootste was een sabelsprinkhaan. Voor Arjan was het de eerste keer dat deze soort in de val was gelopen. Wat er verder nog in zat hebben we niet gehoord.

Na het eten kwam een flinke groep bijeen om de vangsten van deze dag te sorteren en te determineren. Insectenspelden kwamen te voorschijn, en stereoscopen, kwastjes, en diverse dunne en dikkere boeken werden gehanteerd.

Later op de avond werd een film vertoond die Koos had samengesteld van opnames uit zijn eigen tuin. Zeer indrukwekkend was de opname van een libel die gesloopt werd door een wesp, de drukke bezigheden van mieren, hele mooie film.

Daarna liepen de liefhebbers heen en weer tussen de twee lakens, nachtvlinders kijken, huismoeders, zwarte c-vlinder, haarbos, koperuil, brandvlerkvlinder, waterlelievlindertje, piramidevlinder, kleine groenbandspanner. *Carcina quercana*, een huismotje dat alleen op eiken leeft, witte tijger, gele eenstaart, agaatvlinder, hebben zich laten bekijken en fotograferen. En vast nog wel meer, maar helaas, daar hebben we geen naam van. Het grootste deel van de deelnemers ontfermde zich in de eetzaal over de biervoorraad.

Zondag

Na lang en rijp beraad gingen de meeste mensen naar het Balloër Veld. Na aankomst waaierde de groep uit over de heide. Op de vele gentianen werden geen eitjes gevonden van het gentiaanblauwtje. De gentianen stonden op een afgeplagd stuk hei, dik begroeid met jonge dopheide. Daarnaast waren de hogere heide struiken behangen met de webben van hangmatspinnen, een prachtig gezicht.

We kwamen een slingerend watertje tegen dat een jaar over 2 - 3 geleden gegraven was. Twee schrijvertjes kronkelden over her wateroppervlak, altijd weer een aardig gezicht. Een andere groep kwam meer in het zand terecht, luzernevlinder waarschijnlijk een gele, basterdzandloopkever, bonte grasuil, vuurvlindertjes, hooibeestjes. Niet overdadig veel, ik hoorde hier en daar geklaag dat er niet veel insecten gezien of gevangen of gefotografeerd waren

Om 2 uur precies waren we weer bij Tweehék. Na de noodzakelijke veeg- en uitklopwerkzaamheden namen we afscheid en reisden weer huiswaarts.

Algemene conclusie van Geert

Ben me bewust geworden dat ik grote insecten het leukst vind, sprinkhanen, langpootmuggen en hooiwagens. Struinen vind ik erg leuk, vooral als er iemand bij is die je net iets meer kan vertellen of laten zien wat je met elkaar hebt gevonden.

Nog wat opmerkingen en vragen van Marian

Ik vind struinen het allerleukst en vind bijna alles interessant, maar ik hoef me niet in iets te specialiseren, heb ik ontdekt. Dit was ons eerste weekend met de LIW en we zijn beginners en daarom wil ik ook nog even laten weten wat me is overkomen.

Oprecht verbaasd was ik over de moeite die het kostte om een leuk terreintje te vinden. Er zijn daar natuurlijk heel wat mogelijkheden maar als je er 2 of 3 uitzoekt, kan iedereen zelf bekijken waar hij/zij naar toe wil (zoals in de zomerkampen b.v.) en dan is het natuurlijk helemaal mooi als daar een kenner bij is. Ik denk dat dat

meer diepte geeft (vooral voor beginnertjes). De groep ligt toch al uit elkaar omdat er elke dag mensen apart op stap gingen met een speciaal doel..

Nog een vraag: wordt er een waarnemingenlijst bijgehouden? Wordt die rondgestuurd naar deelnemers? Want als je buiten nachtvlinders wil kijken ontgaat het je wat er binnen allemaal ontdekt is.

Wat zat er verder nog in de malaiseval?

Maar deze opmerkingen doen niets af aan het feit dat we een heel fijn, gezellig en zonnig weekend hebben gehad. Dus, tot ziens in Bakkeveen!

Geert met de aculeatenclub in Westdorp. Foto Koos van Brakel.

Waarnemingen tijdens het weekend in Westdorp, 29 - 31 augustus 2008

Verslag van de nachtvlindernachten - Els Prins

De weergoden waren ons dit keer zeer gunstig gezind, dus we hebben twee avonden nachtvlinders kunnen bestuderen in de buurt van de kampeerboerderij in Westdorp (247.5-547.4). Naast het opzetten van twee doeken, één bij het onderkomen en één op het speelveld, hebben we ook een lokstroop gesmeerd op een aantal bomen. Hierop kwamen huismoeders en agaatvlinders af, en een heleboel pissebedden en oorwurmen. Omdat het ook de nationale nachtvlindernacht was heb ik in ons lijstje de top 10 van de Vlinderstichting van deze nacht tussen haakjes vermeld. Het waren bij elkaar 24 soorten die we gelokt hebben in een landbouwgebied, dus geen slecht resultaat.

	29-8	30-8
Huismoeder(1)	5	5
Piramideuil(5)	3	2
Haarbos(8)	3	1
Agaatvlinder(5)	4	3
Zwarte c uil(2)	3	2
Bruine snuituil(4)	2	1
Gammauil(7)	1	x
Taxusspikkelspanner(8)	1	x
Vierkantvlekuil(8)	1	x
Brandvlerkvlinder	x	1
Volgeling	x	1
Schimmelspanner	x	1
Orvlinder	x	1
Kl.groenbandspanner	x	1
Oranje wortelboorder	1	x
Schedeldrager	1	x
Waterleliemotje	1	1
Bleke grasuil	2	2
Strouiltje	1	2
Koperuil	1	2
Hagedoornvlinder	1	1
Gele eenstaart	1	1
Rood weeskind	1	x
Witte tijger	x	1

Libellen – Anne Hueber29-8-2008 **Veendam, Wildervanksterdallen** (254.8 – 564.6)

Groene Glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>	16	onbekend
--------------------	-----------------------	----	----------

30-8-2008 **Aa en Hunze, Boswachterij Gieten/Borger** (245.0 - 550.3)

Gewone Pantserjuffer	<i>Lestes sponsa</i>	50	onbekend
Tengere Pantserjuffer	<i>Lestes virens</i>	10	onbekend
Watersnuffel	<i>Enallagma cyathigerum</i>	15	onbekend
Koraaljuffer	<i>Ceriagrion tenellum</i>	6	onbekend
Venglazenmaker	<i>Aeshna juncea</i>	5	Man
Paardenbijter	<i>Aeshna mixta</i>	6	onbekend
Vuurlibel	<i>Crocothemis erythraea</i>	1	Man
Zwarte Heidelibel	<i>Sympetrum danae</i>	30	onbekend
Bloedrode Heidelibel	<i>Sympetrum sanguineum</i>	30	onbekend

31-8-2008 **Aa en Hunze, Boswachterij Grolloo** (240.0 - 548.4)

Gewone Pantserjuffer	<i>Lestes sponsa</i>	25	onbekend
Tengere Pantserjuffer	<i>Lestes virens</i>	10	onbekend
Watersnuffel	<i>Enallagma cyathigerum</i>	10	onbekend
Koraaljuffer	<i>Ceriagrion tenellum</i>	1	Man
Venglazenmaker	<i>Aeshna juncea</i>	10	onbekend
Paardenbijter	<i>Aeshna mixta</i>	10	onbekend
Zwarte Heidelibel	<i>Sympetrum danae</i>	8	onbekend
Bloedrode Heidelibel	<i>Sympetrum sanguineum</i>	40	onbekend

Snuitkevers - Jeanne Kuijper-Nannenga

Datum	Locatie	AC	aantal
<i>Ceratapion onopordi</i> (Kirby)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	2
<i>Protapion fulvipes</i> (Fourcr.)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	1
<i>Perapion violaceum</i> (Kirby)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	1
<i>Apion frumentarium</i> (L.)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	3
<i>Trichapion simile</i> (Kirby)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	2
<i>Ischnopterapion loti</i> (Kirby)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	1
<i>Otiorhynchus ovatus</i> (L.)			
30-8-2008	Balloërveld	239-558	1
<i>Strophosoma melanogrammum</i> (Forst.)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	1
<i>Notaris acridulus</i> (L.)			

31-8-2008	Balloërveld	239-559	3
<i>Rhinoncus pericarpus</i> (L.)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	1
<i>Ceutorhynchus obstrictus</i> (Marsh.)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	1
<i>Nedyus quadrimaculatus</i> (L.)			
31-8-2008	Balloërveld	239-559	1

Langpootmuggen – Louis Boumans & André Vrijens

28-8-2008 Westdorp, Schoonloërstraat 4 (247.5-547.4)

<i>Nephrotoma scurra</i> (Meigen)	1v
<i>Tipula rufina rufina</i> Meigen	1v
<i>Tipula paludosa</i> Meigen	1m
<i>Tipula lateralis</i> Meigen	1v

29-8-2008 Oudemolen (239.1-562.7)

<i>Prionocera turcica</i> (Fabricius) 2ex.	
<i>Tipula fulvipennis</i> De Geer	1m
<i>Tipula paludosa</i> Meigen	5m 2v
<i>Tipula lateralis</i> Meigen	1v
<i>Tipula pierreii</i> Tonnoir	1m
<i>Tipula pruinosa</i> Wiedemann	1m

29-8-2008 Gasteren, Gasterse Duinen (240.1-562.4)

<i>Nephrotoma scurra</i> (Meigen)	1m
<i>Tipula fulvipennis</i> De Geer	1v
<i>Tipula oleracea</i> Linnaeus	4m 1v
<i>Tipula paludosa</i> Meigen	4m 4v

29-8-2008 Gasteren, Gasterse Duinen (240.0-562.6) oever ven

Prionocera turcica (Fabricius) 2m 1v

30-8-2008 Rolde, Balloerveld (240.2-557.8)

<i>Nephrotoma scurra</i> (Meigen)	1m 1v
<i>Tipula submarmorata</i> Schummel	1m
<i>Tipula oleracea</i> Linnaeus	5m 2v
<i>Tipula paludosa</i> Meigen	10m 10v

Vleugel van *Tipula (Pterelachisus) submarmorata* op het Balloerveld.
Foto André Vrijens

Oproep motmuggen in huis

Louis Boumans

Motmuggen (Psychodidae) zijn heel lastig te determineren. Ik wou dit jaar eens beginnen de drie of vier soorten te herkennen die regelmatig in gebouwen worden aangetroffen. Deze 'vliegjes' worden met name gevonden in toiletten en badkamers, en kunnen massaal voorkomen bij rioolproblemen. Dan worden ze vaak bestreden, maar niet op soort gedetermineerd.

De motmug *Clogmia albipunctata*, een typische bewoner van toiletgebouwen. Foto Eddy Clerx.

Mocht je deze tegenkomen, thuis of op je werkplek of in de toiletgebouwen van de camping, dan kun je me een plezier doen met een duidelijke foto of een aantal verzamelde exemplaren (liefst beide). Ook ouder materiaal uit gebouwen is interessant. Ik wil zo uitvinden welke soort in gebouwen het algemeenst is. (Daarnaast komen in de natuur tientallen prachtige soorten voor in Nederland, maar daarvoor zal ik voorlopig geen tijd hebben.) Alvast dank, mijn adres: louis.boumans@orange.nl.

Gezocht: deelnemers diversiteitenweekend Kuinderbos 5, 6 en 7 juni 2009

Staatsbosbeheer in het Kuinderbos organiseert in het weekend van 5, 6 en 7 juni een diversiteitenweekend.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden op h.bergman@staatsbosbeheer.nl. of bellen met 06-54957406 voor informatie over de organisatie van deze dag. Voor specifieke vragen op het gebied van inventarisatie en monitoring kunt u ook bellen met boswachter Ger Klijnstra 06-50680075

Het idee is dat “specialisten” op het gebied van flora en fauna worden ondersteund door een nader in overleg te bepalen aantal assistenten (dit kunnen vrijwilligers zijn maar ook studenten en belangstellenden). Per specialisme zal vanuit het beheer worden aangegeven waar het meeste interessante doelgebied ligt en daarnaast blijft er ruimte om zelf uit te zwermen in de boswachterij op zoek naar bijzonderheden. Enkele specialisten heb al concreet toegezegd te willen komen, meerdere specialisten per onderdeel is geen enkel probleem, wel zal dan vanuit het beheer de grenzen van het te onderzoeken gebied worden aangegeven zodat niet een deel dubbel wordt onderzocht en een ander deel niet. Het is niet de bedoeling dat de “specialisten” als een excursieleider fungeren maar als onderzoeksleider.

- Voor eenieder is de deelname vrijwillig en u kunt zelf aangeven op welk moment u beschikbaar bent in het weekend van 5, 6 en 7 juni 2009.
- Het weekend begint op vrijdag 5 juni om 15.00 uur en eindigt op zondag 7 juni om 15.00 uur. **Voor 1 mei 2009 horen we graag wie deel kan nemen**
- Staatsbosbeheer biedt deelnemers op zaterdag – en zondagochtend een ontbijt aan.
- Gratis overnachtingsmogelijkheid op een deel van natuurkampeerterrein De Veenkuil en gebruik van de aanwezige faciliteiten. U kunt overnachten in uw eigen kampeermiddel maar er worden ook twee legertenten geplaatst waarin geslapen kan worden op en onder eigen slaapvoorzieningen. Indien u eigen kampeervoorzieningen heeft kunnen uw gezinsleden ook kosteloos komen kamperen.
- Gezamenlijke BBQ op zaterdagavond.
- Aan het eind van het weekend zal een persbericht worden gemaakt met het totaal aantal gevonden soorten en eventuele bijzonderheden. In goed overleg kunnen in dit persbericht namen van personen en organisaties worden genoemd.

Hopelijk zal deze uitnodiging aanleiding zijn zo veel mogelijk specialisten op het gebied van Flora en Fauna op 5, 6 en 7 juni bij elkaar te brengen in het Kuinderbos.

Met vriendelijke groet

Ger Klijnstra, boswachter monitoring Overijssel Noord en

Harco Bergman boswachter VPR Kuinderbos en IJsselmonding

Doelen LIW

De Landelijke Insecten Werkgroep (LIW) van de Koninklijke Natuurhistorische Vereniging stel zich de volgende doelen:

1. Het bevorderen van de studie van insecten en andere geleedpotigen. Deze studie omvat onder andere:
  - a. Determinatie van dieren
  - b. Biotooponderzoek
  - c. Gedragsstudie
  - d. Beheersmaatregelen tot behoud van biodiversiteit
2. Het uitwisselen van activiteiten op lokaal en regionaal gebied.
3. Het organiseren van bijeenkomsten, weekeinden en eventueel kampen
4. Het bevorderen dat specialisten niet-specialisten helpen en begeleiden in hun studie.

Lidmaatschap

Lidmaatschap van de LIW staat open voor alle KNNV-leden die geïnteresseerd zijn in het doen en laten van geleedpotigen. De contributie bedraagt €7,- per jaar, over te maken op girorekening 8775970 ten name van J.M. Ouwendijk in Hoogvliet.

Inhoud

Beste lezers 3

Van de secretaris 5

Berichten van de Penningmeester 6

Accommodaties voor 2009 en 2010 8

De resultaten van de LIW aculeaten (excl. mieren)-groep in 2008 11

Iets over de levenscyclus van bloedbijen *Sphcodes* 16

Waarnemingen voorjaarskamp Uffelte 17

Verslag van het weekend van het weekend in Westdorp 19

Waarnemingen tijdens het weekend in Westdorp, 22

Oproep motmuggen in huis 25

Gezocht: deelnemers diversiteitenweekend Kuinderbos 26

Doelen LIW 27